

חולין דף קל"א

הגמרא ממשיכה לדון במימרא של רב חסדא במי שהזיק מתנות כהונה, שלשיטתו הוא פטור כיון שנחשב לממון שאין לו תובעים. ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו בברייתא, מי שנטלו ממנו בית המלך גרנו באונס, אם עשו כן מחמת חוב למלך, חייב לעשר שנחשב כמוכר שחייב במעשרות. ואם נטלו ממנו ללא סיבה, פטור מלעשר. הרי שיש לו תובעין שאם לא כן, מדוע חייב לשלם הרי אין מי שתובע ממנו? עונה הגמרא, שם מדובר שחייב במעשרות כאדם שמשתכר על ידי תשלום החוב למלך, ואין ראייה שיכולים לתבוע ממנו בדיינים.

שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא, אף לרב חסדא אין להזיק מתנות כשהם בעין מי שקנה מעייה של פרה והיה בהם מתנות

כהונה, כיון שהלוקח ידע שהם של הכהן נותנם לכהן ואין המוכר מתקזז לו בדמים. ואם לקח ממנו לפי משקל, כיון שלא ידע שבחתיכה שנותן לו יש את הקבה, נותנה לכהן והמוכר צריך לקזז לו את שוויה מהדמים. ולכאורה מדוע נותנם לכהן וההפסד שלו, הרי נחשב כמזיק מתנות כהונה או שאכלם? עונה הגמרא, שכשהם בעין אסור להזיקם.

עוד שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא, תשעה מתנות כהונה הם כנכסי כהן: תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, ראשית הגז, ומתנות, והדמאי, והבכורים, והקרבן, והחומש. ולכאורה הם נחשבים לנכסיו לומר שיכול להוציאן בדיינין? דוחה הגמרא, שהם נחשבים כנכסיו לעניין מה ששנינו במשנה בבכורים, מתנות כהונה הם כנכסי כהן, שקונה בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו ואשה בכתובתה וספר תורה.

מביאה הגמרא מעשה בכהן⁸⁰¹ שהיה חוטף הזרוע והלחיים והקבה כשהיו התינוקות מוליכין לכהן. וכשאמרו כן לרב, אמר להם: לא די שכשהוא שוחט את בהמתו אין אנו כופין אותו לתת מתנות לכהן אחר, אלא עוד חוטף מאחרים! ומבררת

כהן החוטף מתנות כהונה

801 על פי רש"י.

הגמרא, מדוע אמר רב שאין נוטלים מהכהן את מתנות הכהונה, אם הם נחשבים כ"עם", ממילא נכללים בכתוב שמחייבם בנתינה, ואם לא נחשים כעם אם כן התורה פטרה אותם? עונה הגמרא, שרב הסתפק בזה ולכן פטור אותו שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

מתנות עניים בכרם תבואה ואילן רב פפא ישב ואמר את הספק של רב, האם כהנים מחויבים במתנות כהונה שיש להם שם "עם", או שאינם נחשבים כ"עם". הקשה רב אידי בר אבין ממה שמצינו בברייתא, ותחילה מביאה הגמרא את הברייתא, ולבסוף מקשה. ששנינו, ארבע מתנות עניים הנוהגות בכרם הם: ה'פרט' אלו ענבים שנושרין בשעת בצירה, ה'עוללות' אלו ענבים שאין להם לא כתף ולא נטף, והשכחה והפאה. ושלוש מתנות עניים יש בתבואה: ה'לקט' הנושר בשעת קצירה השכחה והפאה. ושני מתנות עניים יש באילן: השכחה והפאה. כולם אין בהם טובת הנאה לבעלים וכל הקודם זכה, ואין בידם לתת לכל מי שירצו. ואפילו עני שבישראל אם היה לו כרם או תבואה או אילן, כופים אותו לתת.

מעשר עני, הואיל ומתחלק בתוך הבית לאחר שהכניס תבואתו לבית, יש בו טובת הנאה לבעלים שיכול לקבל דבר מועט כדי לתת לאיזה עני שירצה, ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו.

ושאר מתנות כהונה, כגון: הזרוע והלחיים והקבה, יש בהן משום טובה וניתנין לכל כהן שירצה. אין מוציאין אותן לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי.

ומפרשת הגמרא את הברייתא, מנין למדים על ארבע מתנות שבכרם: 'פרט' ו'עוללות',

מקורות בחיוב במתנות בכרם

נלמדים מהכתוב: "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט". 'שכחה' בכרם נלמד ממה שנאמר: "כי תבצור כרמך לא תעולל אחריד". אמר רבי לוי, "אחריד", זו שכחה שאינה אלא מאחריו. וכן שנינו במשנה בפאה, מה שנשכח לפניו אינו שכחה, שלאחריו שכחה. זה הכלל: כל שהוא נכלל באיסור של 'בל תשוב' הרי הוא שכחה, שאינו ב'בל תשוב', אינו שכחה. למדים שנוהגת מצוות 'פאה' בכרם, בגזירה שוה "אחריד"

”אחר־ך” מזית, שנאמר: ”כי תחבוט זיתך לא תפאר אחר־ך”, וביאר
התנא דבי רבי ישמעאל שלא תטול כל פארו אלא השאר פאה.

למדים שיש מצווה להפריש שלש מתנות בתבואה⁸⁰²,
מקורות בחיוב
במתנות בתבואה
לקט שכחה ופאה, שנאמר: ”ובקוצרכם את קציר
ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט”, ונאמר:
”כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה”. ושתי המתנות שבאילן:
השכחה והפאה, נלמדים מהכתוב: ”כי תחבוט זיתך לא תפאר אחר־ך”,
וביאר התנא דבי רבי ישמעאל, שלא תטול כל פארו אלא השאר פאה.
ומהמילה ’אחר־ך’ למדים על שכחה.

ומבאר הגמרא, הטעם שבמתנות כהונה של
מקורות בחיוב במתנות באילן
כרם תבואה ואילן אין טובת הנאה לבעלים,
שכולם הוזכרה לשון ’עזיבה’, ללמד שצריך להניח שם בהפקר ולא
שיחלקם. והטעם שאף עני חייב בהם, שנאמר: ”לא תלקט לעני ולגר
וכו””, שאף עני מוזהר על שלו. ובמעשר עני המתחלק בתוך הבית יש
טובת הנאה לבעלים, שנאמר בו לשון ’נתינה’, שהבעלים נותנים.
ולמדים שאף עני חייב במתנות עני, שאמר רבי אילעא, למדים בגזירה
שווה ”לגר” ”לגר” מלקט ושכחה, שבשניהם העני מוזהר על שלו.

עזרא קנס את הלויים על מעשר
ראשון
כעת חוזרת הגמרא לקושייתה, ממה שנאמר
ששאר מתנות כהונה כגון: הזרוע והלחיים
והקבה, אין מוציאים מכהן לכהן ומלוי ללוי, ניתן לדייק שמלוי לכהן
מוציאין שנקראו ’עם’, ומדוע רב הסתפק בזה? עונה הגמרא, הכוונה
למתנות כהונה אחרות והכוונה למעשר ראשון. שואלת הגמרא, והרי
מעשר ראשון שייך ללוי? עונה הגמרא, כרבי אלעזר בן עזריה, שאמר
בברייתא, תרומה לכהן, מעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא. רבי אלעזר
בן עזריה אומר, אף לכהן. שואלת הגמרא, והרי כאן מצינו שנותנים
לכהן ולא ללוי? עונה הגמרא, כוונת הברייתא, לאחר שעזרא קנס את
הלויים לאחר שלא עלו⁸⁰³. שואלת הגמרא, והרי הוא קנס שלא יתנו

802 עמוד ב'.

803 ביבמות (דף פו): אמר: מפני מה קנסו לויים במעשר? מפני שלא עלו בימי עזרא, שנאמר: ’ואבינה בעם
ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם’, אבל מקרא מפורש לא מצאתי שקנסם; אבל דוגמא יש לדבר שכתוב בעזרא,
בסופו (נחמיה י, לט) ’והיה הכהן בן אהרן עם הלויים במעשר הלויים’ למדנו שלא האמינום על תרומת מעשר, ולא

להם, וכאן שנינו שמוציאים מלוי לכהן? אלא, מברייטא לא מדייקים לגבי מעשר ראשון, אלא שמוציאין מלוי לכהן בראשית הגז. עוד שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייטא, זה הכלל: כל דבר שהוא בקדושה שאסור לזרים, כגון: תרומה, תרומת מעשר וחלה, מוציאין מיד לוי לכהן. וכל דבר שאינו בקדושה, כגון: הזרוע והלחיים והקבה, שבא מבהמות חולין, אין מוציאין אותו מיד לוי לכהן. הרי שלא נקראו 'עם' עונה הגמרא, הכוונה הכוונה למעשר ראשון, ואחר שקנס עזרא. ומשמיעים שאם קבלו לא לוקחים מהם.

עוד שואלת הגמרא ממה ששנינו במשנה מחלוקת תנאים אם לוויים נקראו 'עם' והלכה כרב וכתב חסדא לקמן, השוחט לכהן ולעובד כוכבים פטור מן המתנות. וניתן לדייק שאם שחט ללוי ולישראל חייב? עונה הגמרא, הדיוק רק לישראל. שואלת הגמרא אם כן למה לא שנו לוי עם כהן וגוי? ועוד, הרי במפורש שנינו השוחט לכהן ולעובד כוכבים פטור מן המתנות. ללוי ולישראל חייב? אמר רב, יש בזה מחלוקת תנאים. ששנינו בברייטא, נאמר בעבודת יום הכפורים: "וכפר את מקדש הקדש" עבודה זו מכפרת על טומאה שאירעה בפנים⁸⁰⁴, "אהל מועד" זה היכל, "מזבח" כמשמעו על מי שעבד בטומאה במזבח בלא חיוב מקדש⁸⁰⁵, "יכפר" על טומאה שאירעה בעזרה⁸⁰⁶. "כהנים" כמשמעו, "עם הקהל" אלו ישראל, "יכפר" אלו הלויים. ובברייטא אחרת שנינו, מהמילה "יכפר" אלו עבדים כנענים שהם בכלל כפרה כאשה. ולכאורה נחלקו האם הלויים נקראו 'עם' ונכללו בכלל "עם הקהל", או שלא נקראו 'עם'. ורב הסתפק כאיזה תנא להכריע. דרש מרימר, הלכה כרב ולא לוקחים מהם. והלכה כרב חסדא שהמזיק מתנות כהונה או אוכלן פטור.

היו חולקין להן מעשר בגורן אלא בפני הכהנים. רש"י.

804 פר ושעיר של יזה"כ מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, כדא' שבועות (ב). רש"י.

805 כגון גטמא במקדש: דעבד בלא שהייה, דאין כאן טומאת מקדש. שכשנטמא בעזרה שנינו בשבועות (טז). הלכה למשה מסיני דלא מחייב עד שישחה כדי השתחוואה. רש"י.

806 על הכהנים ששגגו ונכנסו טמאים לעזרה, וכן לויים וישראלים ועבדים. רש"י.